

Vazby v systému výchovného poradenství

(K metodické pomoci výchovného poradenství ze strany PPP)

Lenka Hloušková

Současnou proměnu vzdělávacího systému provází řada změn, které předpokládají fungující systém výchovného poradenství. Na vzdělávací reformu je tedy navázána i transformace výchovného poradenství. Ta je vedena záměrem zkvalitnit poskytované poradenské služby, a to jak v přímé péči o klienta, tak i v oblasti prevence. Kvalitní péče v různých oblastech poskytování poradenských služeb závisí mj. na propojenosti jednotlivých článků poradenského systému v rámci jednotlivých ministerských resortů i mezi nimi navzájem.

Vztah mezi jednotlivými prvky systému se opírá o aktuální stav každého z nich. V resortu MŠMT tvoří „tradiční“ články poradenského systému pedagogicko-psychologické poradny a výchovní poradci na školách. Vztah mezi pedagogicko-psychologickou poradnou a výchovnými poradci jednotlivých škol je legislativně jasně vymezen vyhláškou MŠ ČR 130/1980 Sb. v § 3 odstavci 4 jako „metodické řízení“ a to tak, že „pořádá pro ně aktivity a odborné semináře“.

V tomto vymezení se kombinuje další odborné vzdělávání a růst s aktivitami, které by měly obohatit vlastní poradenskou práci. Aktivity lze zaměřovat k využívání již existující poradenských služeb, k podněcování vzniku nové širší nabídky podle aktuálních potřeb na místní úrovni, ale především by měly stimulovat výchovné poradce k vlastním tvořivě inovačním přístupům a ke změnám ve vlastní práci na škole. Z toho vyplývá, že tyto aktivity by měly mít podle mého názoru motivační charakter.

Konkrétní podoba metodické pomoci ze strany PPP k výchovným poradcům se odvíjí od požadavků centrálního řízení v legislativní podobě a aktuální situace v dané lokalitě. Jako příklad požadavku centrálního řízení bych uvedla požadovanou písemnou podobu minimálního preventivního programu „Škola bez drog“ (viz Věstník MŠMT, 1998, sešit 3) nebo individuální vzdělávací program pro integrované žáky (viz Věstník MŠMT, 1997, sešit 7) doplněný o konkrétní poradenské aktivity.

Novější materiály (viz literatura) vztahující se k pedagogicko-psychologickému poradenství ve školství modifikují oproti vyhlášce MŠ ČR 130/1980 Sb. okruhy činností výchovného poradce do nové podoby.

Práci výchovného poradce orientují na oblast preventivních (sociálně pedagogických jevů) aktivit ve škole. Také konkrétní problémové situace ve školách, se kterými se výchovní poradci setkávají, je nutí přesunout těžiště své práce k preventivnímu působení. Zde se naskytuje možnost efektivnějšího působení využitím hromadných a skupinových forem práce, a tak zahrnout celou školní populaci. Tyto formy práce podle mého názoru naplňují smysl primární a sekundární prevence.

Ke zjištění aktuálního stavu jsem se nechala inspirovat šetřením Masarykovy univerzity Brno na středních školách (viz Výchovné poradenství, 1997, 12, 38–42). Ve skupině výchovných poradců na okrese Havlíčkův Brod jsem anonymně zadala otázku „Které problematice věnujete ve své činnosti výchovného poradce nejvíce času?“. Přiřazením pořadového čísla (1 nejvíce času) se strukturovala tato skladba činností.

Tabulka 1: Skladba činností výchovného poradce

Poř.	Oblast činnosti	ZŠ, ZvŠ	SŠ
1.	profesní orientace a profesní poradenství	27	11
2.	pomoc při řešení výchovně vzdělávacích problémů žáků	36	11
3.	pomoc při řešení speciálních problémů žáků (sociální, etické, šikana, drogová závislost, ...)	63	14
4.	administrativní činnost	79	18
5.	pomoc pedagogickému managementu	88	21
6.	jiné (terapie, výcviky, ...)	106	30

Pořadí jednotlivých oblastí činnosti výchovného poradce v tabulce koresponduje s výsledky výše citovaného šetření. Domnívám se, že tradice v práci výchovného poradce, její legislativní zakotvení i bohaté teoretické zázemí řadí oblast profesního poradenství na první místo. Zabírá sice nejvíce času výchovným poradcům, ale z hlediska metodické pomoci a vedení tuto oblast nepovažují za prioritní. V této oblasti se nabízí výchovným poradcům spolupráce ze strany Informačně poradenských středisek při úřadech práce a služeb PPP.

V současné době se výchovným poradcům základních škol v rámci profesního poradenství nabízí hned několik možností, jak mohou podpořit proces profesní orientace žáků mimo individuální práci s klientem. Jako příklad bych uvedla zařazení výukového předmětu „volba povolání“ přímo do učebního plánu. Dalším příkladem může být vytvoření doplňujícího kurikulárního programu k volbě povolání, který by funkčně zapadal do školního kurikula vytvořeného na základě aktuálních potřeb a možností. Proto se mi jeví jako žádoucí, aby byla na škole vytvořena dlouhodobější koncepce

(minimálně jeden školní rok) poradenských aktivit, kde by měla svoje místo i oblast profesního poradenství. Nyní se nabízí možnost koncipovat školní kurikula v rámci školou zvolených vzdělávacích programů (Obecná škola, Základní škola, Národní škola).

Dalším nutným východiskem pro metodickou pomoc ze strany PPP je analýza stavu výchovného poradenství na školách. Podkladem mi bylo opět dotazníkové šetření, ze kterého uvádím vybrané údaje v tabulce 2. Údaje se týkají pouze základních a zvláštních škol.

Tabulka 2: Průměrná praxe výchovných poradců a absolvované specializační studium

Výchovní poradci celkem 100 %	z toho %	průměr praxe ve výchovném poradenství na škole	absolvované specializační studium %
muži	29 %	11,8 let	50 %
ženy	71 %	6,9 let	24 %

Ve skupině výchovných poradců základních a zvláštních škol převažují ženy. Z nich má ukončené specializační studium výchovného poradenství požadované k výkonu funkce výchovného poradce na škole pouze 24 %. Pro metodické vedení se tedy stalo prioritou motivovat k absolvování specializačního studia.

Na základě zjištěného aktuálního stavu a poradci volených tématických preferencí jsme se rozhodli realizovat metodickou pomoc pravidelnými setkáními (1 měsíčně). Práci a další vzdělávání výchovných poradců podpořili ředitelé škol i přes navýšené úvazky (což činí na menších školách obtíže) rozvrhovými a dalšími úpravami chodu školy tak, aby výchovný poradce jedno odpoledne v týdnu měl vyhrazeno pouze těmto aktivitám. Jednotlivé schůzky byly rozděleny na ty, kterých se zúčastňovali výchovní poradci všech typů a stupňů škol a na schůzky pro základní (zvláštní) školy a pro střední školy podle specifik daného stupně školy.

Ve školním roce 1997/98 jsme se tématicky zaměřili na problémy sociálně patologických jevů ve škole a to formami přednášek a diskusí. Tak byl vytvořen základ pro schůzky výcvikového charakteru. Průměrná návštěvnost schůzek za celý školní rok byla kolem 80 %, a to s převahou účasti zástupců základní a zvláštních škol.

Metodické vedení ze strany PPP chápou jako pomoc výchovným poradcům a příležitost k dalšímu vzdělávání a odbornému růstu. V žádném případě však nemůže suplovat specializační studium výchovného poradenství,

kteří považují za základ pro tuto práci. Setkání se jeví jako přínosná z hlediska výměny zkušeností i navazování osobních kontaktů přizvávaných hostů a odborníků i z mimoškolského resortu. Pokud má být tato forma pomoci jako jedna z mnoha účinná, měla by být založena na osobních kontaktech nejen mezi poradci, ale mezi všemi články poradenského systému včetně žáků a studentů. Domnívám se, že tato forma metodické pomoci takovou možnost na regionální úrovni nabízí.

Literatura

- KALOUS, JAROSLAV. *Teorie vzdělávací politiky*. Praha, 1997.
- Koncepce prevence zneužívání návykových a dalších sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na období 1998–2000 a Minimální preventivní program pro školy a školská zařízení v oblasti zneužívání návykových látek „Škola bez drog“*. Praha, 1998.
- Metodický list k poskytování poradenských služeb na školách a školských zařízeních. *Věstník MŠMT*, 1998, sešit 5, s. 7–9.
- Pedagogicko-psychologické poradenství ve školství ČR. In *Výchovné poradenství*, 1997, č. 11, s. 49–66, č. 12, s. 35–55.
- Pokyn náměstka ministra školství, mládeže a tělovýchovy České republiky pro základní a střední školství k působení škol a školských zařízení proti projevům rasismu, netolerance a xenofobie. *Věstník MŠMT*, 1995, sešit 10, s. 36–38.
- System pedagogicko-psychologického poradenství ve školství. *Učitelství noviny*, 1997, č. 30 z 9. 9. 1998, s. 15–18.
- Vyhláška MŠ č. 130/1980 Sb., o výchovném poradenství.*
- Vyhláška MŠMT č. 139/1997 Sb., o podmínkách odborné a pedagogické způsobilosti pedagogických pracovníků a o předpokladech kvalifikace výchovných poradců.*
- Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních škol, středních škol a vyšších odborných škol (školský zákon) ve znění pozdějších zákonů v úplném znění pod č. 258/1996 Sb. Zprávy o národní politice ve vzdělávání. Česká republika, Praha, 1996.*

Adresa autorky: Mgr. Lenka Hloušková, Ústav pedagogických věd FF MU, Arne Nováka 1, 660 88 Brno